

Тамара Бабійчук,
кандидат педагогічних наук,
Бердичівський педагогічний коледж

СТУДЕНТСЬКИЙ АМАТОРСЬКИЙ ТЕАТР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ ПРОПАГАНДИ КНИГИ

У статті піднімаються проблеми необхідності пропаганди художньої книги у молодіжному середовищі через студентський аматорський театр. Стверджується, що формування читацької діяльності юнаків і дівчат відбувається насамперед в аматорському театрі.

Ключові слова: професійна компетентність педагога, читацька діяльність, технології пропаганди книги, студентський аматорський театр, обдарована молодь, сценарій, ідеал, дозвілля.

Babiychuk T.

Student Amateur Theater as Effective Book's Promoting Way

The article deals with problems of popularization of fiction books in a youth environment by means of a student amateur theatre. It is strengthened that forming of reader activity of young people in early age takes place above all things in an amateur theatre.

Keywords: professional competence of teacher, reader activity, technologies of propaganda of books, early youth age, student amateur theatre, gifted young people, script, ideal, leisure.

Реформування системи педагогічної освіти згідно з Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Національною доктриною розвитку освіти в Україні, Законом України «Про вищу освіту» передбачає розвиток інтелектуального та духовного потенціалу суспільства. Постають складні завдання перед вищою школою, найважливіше з-поміж яких - високоякісна підготовка фахівців, зокрема педагогів, які не тільки самі здатні до творчої самореалізації, а й спроможні залучити підростаюче покоління до активної конструктивної діяльності.

Отож сучасним педагогом, на наш погляд, може бути тільки та людина, що має потребу постійно і цілеспрямовано працювати з різними джерелами інформації, зокрема з художньою книгою. Між іншим, наявність такої потреби свідчить про професійну компетентність майбутнього педагога.

Питання формування потреби читання в юнаків і дівчат, вивчення читацьких інтересів молоді, організації читацької діяльності порушуються у методичних дослідженнях Т.Ф. Бугайко, Є.А. Вокальчук, Н.Й. Волошиної, О.В. Дорошкевича, О.І. Ісаєвої, В.Я. Неділька, Л.М. Овдійчук, Є.А. Пасічника, Т.О. Пахомової, О.М. Сафонової, Г.К. Сидоренко, О.В. Слоньовської, Б.І. Степанишина, Г.Л. Токмань, А.М. Фасолі, В.І. Шуляра.

Однак ми живемо в такий час, коли - як свідчать опитування, спостереження, аналіз читацьких формулярів, бесіди - читання художньої літератури є радше винятком, аніж правилом, до того ж, предметом зацікавлення переважно є програмова література і література розважального характеру.

І тому постає нагальне питання розробки ефективних технологій пропаганди художньо вартісної книги у молодіжному середовищі, передусім серед студентської молоді, що навчається у педагогічних ВНЗ.

Методисти, педагоги-практики пропонують традиційний шлях вирішення проблеми - залучення до читання - через театр. Такий театр було створено у Бердичівському педагогічному коледжі (студентський аматорський театр «Берегиня» працює вже протягом 13 років) [1].

Метою статті є представити фрагменти багаторічного досвіду роботи автора з пропаганди художньої книги через театр, наголосити на ефективності такої пропаганди у молодіжній аудиторії, з'ясувати критерії відбору твору для подальшого сценічного втілення.

Ранній юнацький вік особливо чутливий до сприйняття творів мистецтва, вказує психолог І. Кон [4], зокрема, продовжує методист Ю. Фохт-Бабушкін, цей період вимагає передусім заняття театром [11, 24]. Таку думку доводить і відомий театрознавець Ю. Рубіна: саме старшокласники, на відміну від інших вікових груп, найбільш гостро, безпосередньо і емоційно реагують на театральну виставу [3, 101].

Узагальнюючи вищесказане, наголошуємо, що аматорський студентський театр може і повинен стати осередком улюбленої дозвілєвої діяльності сучасної молоді. Театр сприяє формуванню читацьких потреб, пізнавальної активності (пошуку потрібної книжки, самостійної роботи з нею); у театрі отримують розвиток читацькі інтереси; театр, врешті, виховує читача. У театрі обдарована молодь має змогу виявити свої таланти, заявити про себе, утвердити себе. Студенти відкривають для себе нові імена вітчизняних письменників, пізнають світ десятків героїв переважно з творів, про які донедавна зовсім не знали. Так утверджується стабільний, незворотний зв'язок - потяг до української книги як неодмінного супутника нашого життя. Театр, як бачимо, сприяє формуванню та активізації читацької діяльності, вихованню творчої особистості.

Роздумуючи над втіленням прозових творів на сцені, педагог К. Рудницький приходить до висновку: «Спектакль не може замінити собою книгу, він не кращий від книги. Але спектакль може наблизити до нас книгу навіть улюблену, навіть добре знану, примусити по-новому побачити її героїв. Творча воля талановитого режисера чи актора дозволить нам проникнути в такі глибини прози, про які ми і не здогадувались» [8, 45].

Звернемо увагу на вибір тексту (слід пропагувати такі твори, де герої шукають себе, знаходять порозуміння з товаришами, батьками, вчителями; вирішують

питання майбутнього, зокрема як жити в асоціальних умовах, як протистояти різним негативним впливам). Дозволимо запропонувати окремі твори, які становлять інтерес для сучасної молоді: «Для домашнього огнища», «Основи суспільності», «Лель і Полель» Івана Франка, «Що записано в книгу життя» Михайла Коцюбинського, «Оргія», «Айша і Мохаммед», «Камінний господар» Лесі Українки, «Апостол черні» Ольги Кобилянської, «Між двох сил», «Закон», «Базар» Володимира Винниченка, «Мазепа» Богдана Лепкого, «Худій Хурина», «Патетична соната» Миколи Куліша, «Радій» Мирослава Ірчана, «Золота медаль» Олеся Донченка, «Тронка» Олеся Гончара, «Голубі олені» Олексія Коломійця, «Обочина» Миколи Зарудного, «Дума про братів неазовських» Ліни Костенко, «Шкільна драма» Ярослава Стельмаха, «Кров кажана» Василя Шкляра, «Янгол з України» Галини Тарасюк, «Гіркуватий запах вічності» Галини Паламарчук, «Цикута для Сократа» Валерія Герасимчука, «Сліди з-під землі» Любові Пономаренко, «Під одним дахом зі смертю» Олександра Винокурова.

Зупинимося на основному етапі роботи в театрі - складанні сценарію: задум, що має дуже чітку мету; відбір фактів, їх осмислення; розробка драматичного конфлікту, характерів; мовне оформлення; читання сценарію перед аудиторією акторів-аматорів; попереднє розігрування складеного сценарію в аудиторії, обговорення проекту.

Сценарій, ми вважаємо, повинен характеризуватися такими ознаками: цікавий сюжет; інформативність; драматична ситуація; в центрі - конфлікт; одна сюжетна лінія, одна подія; спресованість у часі; герої показані у критичний момент свого життя; психологізм; емоційність; збереження авторського стилю; ідейність; виховне значення.

Варто зауважити ще одне: щоб перекласти мову прози на мову сцени, треба знайти сценічний еквівалент прозового твору, а не просто компоувати діалоги, представляти, усувати побічні сюжетні лінії, доповнювати вставками (озвучення авторських характеристик, невластне прямої мови тощо).

У прозовому творі, узагальнює М. Резникович, слід знайти пружину драматичного конфлікту, дістати її звідти, можливо, навіть повністю побудувати конфлікт, розгорнути його в динаміці, показати кульмінації; розповідь про події замінити самою дією [7, 48]. Герої на сцені діють, отже, в кожній репліці також має бути протистояння «так» чи «ні», а між ними - боротьба.

Юнак і юнка шукають у літературі ідеал - друга і коханого; їхні оцінки героїв твору викликані співвіднесенням образу із ідеалом. Тому сценарій повинен дати зустріч із сильним героєм, який бореться проти зла за утвердження добра і краси. На репетиціях варто розкрити мотивацію героїв: хто що робить, з якою метою. Герой - це характер. Три погляди на характер (за режисером О. Міттою): як характер думає про себе сам, що думають про нього інші, що думає про нього автор. У характері треба виділити три доміанти: волю, емоції, розум. На репетиціях слід наголосити на меті характеру: чого я хочу, чому я цього хочу, всупереч кому я цього хочу, який тиск я відчуваю [5].

Принциповим є питання: чи можна змінювати сюжет, образну систему художнього твору у сценарії? Відповідаючи на це питання стосовно кіно, французький кінорежисер Л. Дакен стверджує: так, якщо це служить глибшому розкриттю ідейного змісту, зберігає дух книги, логіку розвитку дії: «Придумуючи сцени, які концентрують, кристалізують зміст і дух роману, залишаєшся вірним духові твору більше, ніж коли скрупульозно ілюструєш його главу за главою» [3: 231].

Слід залучати студентів до створення власних сценаріїв для театру. Ця форма роботи викликає зацікавлення не тільки в обдарованій молоді. Свої таланти у царині створення сценарію з радістю прагнуть виявити всі актори-аматори. І цей факт трактується майже однозначно відомими психологами. У юнацькому віці, наголошує

педагог М. Фіцула, відчувається тонка диференціація емоцій, завдяки чому поступово формуються основні їх види (цікавість, радість, здивування, горе, гнів, отида, зневага, страх, сором, провина), які дають можливість утворювати комплекси емоції, тобто гаму настрою [10]. Ми згодні з психологом І.Дубровіною, яка вважає, що рання юність це унікальний час входження людини у світ культури, якщо в юності немає тісних контактів з культурою, то надалі майже неможливо, зробити культуру органічною частиною життя людини [6: 379].

Підготовлені сцени студенти показують у різних аудиторіях глядачів. Щоб виступи були успішними, актори-аматори повинні знати аудиторію. З огляду на це, слід навіть відбирати відповідні сцени. Така робота збагачує молодих людей цінним досвідом, який буде неодмінно затребуваним у подальшому. Робота в театрі, як бачимо, пропонує насамперед діяльнісний підхід до питання пропаганди книги, тобто активну читацьку діяльність.

Читацьку діяльність здебільшого розглядають як інтерес до книги, роздуми під час читання, рефлексію, у цьому контексті говорять про читацьку самостійність (читач виявляє стійке вміння читати книжки за самостійним і усвідомленим вибором). У ґрунтовному дисертаційному дослідженні О. Ісаєвої [9] під дефініцією «читацька діяльність» розглядається специфічна форма навчальної діяльності когнітивно-комунікативного характеру, зміст якої полягає у свідомо керованому активному, цілеспрямованому сприйманні художнього тексту, творчому опрацюванні його залежно від вікових та пізнавальних можливостей і потреб школярів з метою формування естетичного смаку та особистісних духовно-ціннісних орієнтацій читачів.

Ми, своєю чергою, хочемо наголосити, що сьогодні питання читацької діяльності неодмінно повинно бути також питанням успішної пропаганди книги. Тобто, молодій людині мало самій орієнтуватися в океані книг, мало самій розуміти, аналізувати, рефлексувати тощо. Це, нам видається, лише одна сторона, так звана інтрадіяльність. Ми наполягаємо на обов'язковому формуванні вміння, бажання молодих читачів пропагувати книгу в різних соціумах, використовуючи для цього оптимальні шляхи. І саме активна пропаганда книги є інтердіяльністю, тобто другою, не менш важливою стороною читацької діяльності. Передусім в аспекті інтердіяльності слід, на нашу думку, говорити і про формування читацької активності. Механізм пропаганди книги через театр потребує ґрунтовних досліджень, в результаті яких повинні з'явитися конкретні, досяжні і придатні для виконання рекомендації.

Розглядаючи питання: чому наші діти тягнуться, як заряджені іони, до негативного полюсу (рекетирів, повій, хуліганів, наркоманів, алкоголіків тощо), лікар-психотерапевт А. Єгідес відповідає: тому що їм (дітям) у тих злочинних компаніях тепліше [2].

Звідси робимо висновок: слід створювати осередки тепла у позитивному полюсі, тобто на заняттях, факультативах, у гуртках, секціях, клубах, театрах, кінозалах тощо. Студентський театр-кіностудія «Берегиня» і є таким осередком тепла для молоді Бердичівського педагогічного коледжу.

Література

1. *Бабійчук Т.В.* Театр педагогічний / *Т.В. Бабійчук*. - Бердичіврегіонвидав, 2004. - 100 с.
2. *Єгідес А.П.* Лабиринты общения или как научиться ладить с людьми / *А.П. Єгідес*. -М.: АСТ-ПРЕСС Книга, 2002. - 368 с.

3. *Искусство в школе* (художественное чтение, театр и кино в эстетическом воспитании детей и юношества) / Под ред. Ю.И. Рубиной / Ю.И. Рубина и др. - М.: Просвещение, 1964. - 252 с.
4. *Кон И.С.* Психология ранней юности. - Кн. для учителя / И.С. Кон. - М.: Просвещение, 1989. - 255 с.
5. *Митта А.* Кино между адом и раем / А. Митта. - М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, Подкова, 2002. - 480 с.
6. *Практическая психология образования* / Под ред. И.В. Дубровиной: Учебник / И.В. Дубровина и др. - М.: ТЦ «Сфера», 2000. - 528 с.
7. *Резникович М.Ю.* От репетиции к репетиции / М.Ю. Резникович. - К.: Абрис, 1996. - 344 с.
8. *Рудницкий К.Л.* Проза и сцена / К.Л. Рудницкий. - М.: Знание, 1981. - 112 с.
9. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / О.О. Ісаєва. - Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2004. — 40 с.
10. *Фіцула М.М.* Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 528 с.
11. *Фохт-Бабушкин Ю.Об* эффективности художественного восприятия // *Искусство и школа: Книга для учителя.* / Состав. А.К. Василевский / Ю. Фохт-Бабушкин. - М.: Просвещение, 1981. - С. 17-32.